

Pričujoči odlomek prvega poglavja povesti izpod peresa Jožeta Peternelja *Ubiti zvon* predstavlja kmečkega fanta iz Jarčje doline pri Zireh, partizana, ljudskega godca in slikarja še v eni razsežnosti: poizkusu, da bi z besedo povedal to, kar ni mogel ustrezno povedati s harmoniko in slikarskim čopičem.

Povest *Ubiti zvon* se tematsko nanaša na prva povojna leta in je prav zategadelj kar privlačno in zanimivo branje. Temeljna protagonista povesti, Andrej in Martin, predstavljata v povesti dva odgovora in dve poti na izziv v revolucionarnih preobrazbah naše povojne družbe. Medtem ko Andrej, kmečki sin, pojmuje narodno-osvobodilni boj kot revolucijo, zavoljo katere se mora vse in tudi on sam spremeniti in zaživeti v drugačnem, bolj smiselnem življenju, pa je Martin predstavnik tistega tradicionalnega kmečkega konservatizma, ki pojmuje boj za svobodo izključno kot boj za zemljo.

S tako opredelitvijo in pojmovanjem revolucije in osvobodilnega boja pa se nujno razvijata iz značajskih zasnov dve povsem različni, čeprav na svoj način tragični usodi. Martin se bo kot kmet spopadal vse življenje, dokler se zavoljo obremenitev iz vojne ne pogubi, z birokratskimi ujmami, Andrej pa, čeprav notranje svoboden in od vojne neobremenjen človek, z mestno industrijsko ter v prvih povojnih letih vse bolj in bolj birokratizirano družbo in njenimi tipičnimi predstavniki v podjetju, kjer dela, na eni ter z meščansko ali bolje rečeno malomeščansko sredino ter lepoticco Ireno na drugi strani.

Povest hoče biti družbeno socialna ter antropološko etična študija naše povojne iz pretežno kmečke v industrijsko spreminjajočo se družbo. Nosilec novega je Andrej. Toda njegova individualna eksistencialna problematika je venomer v tragičnem razponu med prevladujočo oficialno ideologijo in trpkimi spoznanji, ki jih kot pošten kmečki fant z vero v prihodnost in lepši jutrišnji dan doživlja sredi sveta birokratske manipulacije, spričo katere se razblini še zadnji odrešilni otoček — ljubezen do Irene, ker ga le ta zapusti, saj ji ne more uresničiti sveta, zavoljo katerega je šla z njim. Zaljubila se je »v fanta s trobento«, ne v delavca, ki je odušen na delovnem mestu in brez človeškega bivališča. Njegovo individualno generično bistvo pa zaživi le izven dela, vendar brez haska. Junak naposled spozna, da v mestu, kjer je videl svet svoje prihodnosti, zanj ni rešitve. Vrne se nazaj v svoje domače krnice in meline, z voljo, da iz korenike, ki ga veže na zemljo, ustvari novo življenje.

Andrej se k zemlji vrača tedaj, ko je družba že razslojena in se kmetijstvu spet odpirajo novi vidiki. Martin pa se je medtem notranje izničil spričo krivde, ki jo nosi s seboj na eni in v boju za svoj včerajšnji koncept življenja. V trenutku, ko se tudi njemu odpre realna zgodovinska šansa za uresničitev bolj človeškega sveta, se pod bremeni notranje krivde in zunanjih pritiskov zruši v smrt.

Povest je nastajala v letih 1963—1964. Avtor je nato najprej pod vplivom pisma Vladimirja Kavčiča, nato pa v sedemdesetih letih še pod vplivom pisma, ki mu ga je v obliki razčlemba povesti poslal pisec teh vrstic (1969), močno strnil in zgostil. Loški razgledi prinašajo tisti uvodni del povesti, iz katerega so razvidni temeljni konflikti, s katerimi stopata dva junaka povesti v neznanu prihodnost, v kateri se bosta oblikovali njuni usodi. Prav v tem delu je avtor (čeprav malce razvlečeno) uspel dokaj uspešno nakazati konflikt treh svetov: očetov tradicionalizem, Justinino voljo, da bi kot dekla živila tudi v takem svetu srečna, če bi v njem

hotel ostati Andrej, in različico v pristopu k prihodnosti med Martinom-kmetom ter Andrejem-bivšim kmetom, ki hoče postati, pa ne bo zmožel nikoli docela postati proletarec-delavec.

Piscu očitno tudi pri pisanju neprimerno sočneje odzvanja beseda tedaj, ko se vrti v krogu kmetištva, iz katerega je izšel, kot v mestu, kjer se kot Andrej nikoli ne more prav uživeti. Proces, ki je v povesti nakazan, je v naših krajih končan, kje drugje pa se morda šele začinja. Zato je njegova povest, povest iz sveta, ki ga malone ni več, kot so tudi Peterneljeve slike bolj podobe iz otroštva, saj je tudi svet njegovih barvnih podob, predvsem svet, ki ga že zdavnaj ni — pa je morda prav spričo tega še tolikanj bolj privlačen. Vsekakor pa se njegova povest ponavlja povsod tam, kjer se začinja razslojevanje s hitrimi spremembami življenja, ki jim ljudje niso kos, pa se zato mnogi med njimi zlomijo še celo tedaj, kadar jim okolje ni sovražno, pa se vendar ne morejo uživeti vanj. V tem smislu bo izpiljena in dodelana povest Jožeta Peternelja, kmečkega sinu iz Jarčje doline, partizana, ki je postal delavec in slikar v enem samem življenju, verjetno prav zanimivo branje, kadar bo dozorela za objavo.

Rado Jan